
Pokolenie przełomu czy umowy-zlecenia? O jednym wierszu Mirośława Mrozka.

OPRAC. DR JAKUB PSTRĄG

✕ PRZEBIEG LEKCJI:

1. Lekcję możemy rozpocząć lub zakończyć dyskusją na temat pokolenia, do którego młodzież sama się zalicza? Co łączy to pokolenie? Jakie są jego wyróżniki? Czym pokolenie licealistów odróżnia się od pokolenia uczęszczających do podstawówki? Czy w ramach tego jednego pokolenia można mówić o jednorodności i wspólnocie, czy może pokolenie to jest podzielone i poszczególnych grup nic nie łączy?

2. Słownik języka polskiego PWN podaje następującą definicję *pokolenia*:

- «grupa ludzi (także zwierząt lub roślin) będących mniej więcej w tym samym wieku»,
- «ogół ludzi ukształtowanych przez podobne lub te same przeżycia, doświadczenia itp.»,
- «okres równy długości życia ludzi urodzonych w podobnym czasie»,
- «członkowie jakiejś rodziny, będący w podobnym wieku i zajmujący w niej taką samą pozycję».

Podobnie synonimy *generacja* i *formacja* to odpowiednio:

- m.in. «ogół ludzi, zwierząt lub roślin żyjących w tym

WARSZTATY SŁOWA

samym okresie i będących mniej więcej w tym samym wieku»,

- m.in. «ludzie o podobnym typie wykształcenia i żyjący w tej samej epoce».

(Możemy poprosić młodzież o podanie wyrazów bliskoznacznych do słowa pokolenie oraz o wskazanie różnic semantycznych w tych pojęciach.)

Definicja zawsze zależeć będzie od dziedziny, która się nią posługuje (nauki humanistyczne, nauki biologiczne) oraz od celów, do jakich pragnie się jej użyć.

3. Warto również przypomnieć uczniom o pokoleniach, które ukształtowały naszą kulturę. Należą do nich m.in.:

- pokolenie młodych romantyków w XIX w. – mających własny program, wyraźnie odcinających się od dokonań wcześniejszego pokolenia oświeceniowego;
- pokolenie Kolumbów (K. K. Baczyński, T. Borowski, T. Różewicz) – pokolenie twórców doświadczonych wojną, zintegrowane wewnętrznie przez traumatyczne przeżycia, urodzeni ok. 1920 r. których dojrzałość przypadła na czas wybuchu wojny, okupacji i powstań;

WARSZTATY SŁOWA

- pokolenie JP2 – młodzi katolicy z całego świata, którzy szczególnie wsłuchiwali się w słowa papieża Jana Pawła II; młodzi ludzie, którzy byli świadkami końca pontyfikatu i transmitowanej niemal na żywo przez wszystkie media śmierci papieża Jana Pawła II; także ci z wiernych, którzy urodzili się w roku wyboru Karola Wojtyły na papieża (1978 r.)
- pokolenie ACTA – rzesze ludzi (nie tylko młodych) sprzeciwiających się wprowadzeniu ograniczeń w Internecie – ale poza tym nic nie łączy członków tego „pokolenia”, jego integracja była bardzo krótkotrwała – po zrealizowaniu jego żądań formacja ta przestała istnieć;
- generacja literacka – to grono twórców (i odbiorców) w podobnym wieku i/lub poruszających podobne problemy; pokolenie takie (często nieformalne ugrupowania) łączy jakieś doświadczenie historyczne, równocześnie odcina się ono od poprzedników;
- pokolenie stanu wojennego(?);
- pokolenie smoleńskie(?);
- generacja X – to ludzie urodzeni między rokiem 1960 a 1980, których łączy niewiadoma; społeczeństwo wytworzone przez wzorce, mody i trendy, które nie ma żadnego celu w życiu, bezbarwne i negujące wartości. Pokolenie to – co ważne – wychowane jest w epoce rozwijających się mediów, głównie telewizji, która odgrywa szczególną rolę w ich życiu (pokolenie MTV, kiczowate seriale, teleturnieje). Bohaterem tekstów kultury powstałych w tym czasie jest najczęściej człowiek z marginesu, podejmujący się dorywczych zajęć, niestroniący od używek (np. w filmach *Orbitowanie bez cukru* i *Trainspotting*); pokolenia tego,

ze względu na jego zróżnicowanie, nie da się jednak precyzyjnie zdefiniować;

- generacja Y – to urodzeni w latach 80. i 90., młodzi, dla których świat techniki i mediów cyfrowych jest codziennością.

4. Główną częścią lekcji jest analiza porównawcza wiersza Mirosława Mrozka pt. *Przełom* i piosenki Taco Hemingwaya pt. *6 zer* (do odsłuchania na stronie autora <http://genius.com/Taco-hemingway-6-zer-lyrics>)

MIROŚLAW MROZEK **PRZEŁOM**

W roku osiemdziesiątym dziewiątym
skończyłem 10 lat.

Uczęszczałem do podstawówki, po lekcjach
biegałem po łąkach
z łukiem własnej produkcji za kuropatwami,
nigdy żadnej nie upolowałem.

W tym samym roku nastąpił przełom,
który był początkiem przemian w Europie
Środkowo-Wschodniej.

Jakoś całkiem umknął mojej uwadze ten
przełom, zajęty byłam
innymi sprawami. Nie potrafię sobie
przypomnieć dnia, w którym
dowiedziałem się, że coś złego się skończyło
i zaczęło coś nowego,
nie pamiętam swojej reakcji.

Pamiętam natomiast pewien dzień
– musiało to być przed przełomem
– przed lekcjami wstąpiłem do sklepu,

WARSZTATY SŁOWA

na półkach był tylko ocet,
mogłem kupić nawet kilka skrzynek tego octu,
bo kieszeń miałem wypchaną wymiętymi
banknotami. Na lekcji „pokazowej”, na której
obecni byli ludzie z kuratorium dostałem piątkę.
Temat: Powstanie Warszawskie,
mówiłem, że był to akt bezsensownego
poświęcenia i głupoty dowódców,
a Ruscy nie mogli w żaden sposób pomóc
bo musieli przegrupować siły.
Pamiętam też inny dzień – musiało to być
po przełomie – na lekcji historii tematem znowu
było Powstanie Warszawskie.
Mówiłem, że był to akt heroizmu i jedyna
możliwa szansa na niezależność Polski,
Ruscy natomiast nie przyszli
z pomocą na wyraźny rozkaz Stalina,
który chciał, żeby powstańcy się wykrwawili.
Dostałem piątkę. Po lekcjach wstąpiłem
do sklepu, półki pełne były kolorowych towarów,
które kusily,
w kieszeni miałem jednak tylko kilka klepaków
i musiałem dokonać niełatwego wyboru między
cebularzem a butelką soku.

Klasa odpowiada na następujące pytania:

PRZEŁOM

1. W jakich czasach żyje podmiot liryczny wiersza? Jakie charakterystyczne elementy tej rzeczywistości możesz wskazać?
2. Czy osoba mówiąca w wierszu ma świadomość przełomu?

3. Które czasy – te PRL-u czy transformacji ustrojowej – lepiej wspomina podmiot liryczny *Przełomu*? Z czego wynika taka ocena rzeczywistości?
4. Podmiot jest przedstawicielem całego pokolenia młodych ludzi, którzy w 1989 r. wkraczali w dorosłość. Przed jakimi wyborami stawali?
5. Wiersz ten można również odczytać jako ocenę zachowania całego pokolenia, które miało do wyboru: wybrać postawę koniunkturalną, podporządkować się wymogom władz i czerpać z tego korzyści lub stanąć po stronie prawdy, ale równocześnie być pozbawionym wszelkich przywilejów. Jaką postawę przyjmuje bohater wiersza? Z czego – Twoim zdaniem – ona wynika?
6. Wymień cechy, które łączą opisane w wierszu pokolenie

6 ZER

1. Jak ocenia rzeczywistość bohater piosenki Taco Hemingwaya?
2. W jakich czasach żyje podmiot liryczny tekstu? Jakie charakterystyczne elementy tej rzeczywistości możesz wskazać?
3. Jak można by scharakteryzować egzystencję pokolenia na umowie-zleceniu?
4. Poszukaj w słowniku znaczenia słowa *hoży*, w Warszawie (którą opisuje Taco) jest również ulica Hoża. Znajdź inne gry słów wykorzystane przez muzyka.
5. Jakie podobieństwa znajduje autor w rozmowie z dziewczyną i odpowiedzi na lekcji?

WARSZTATY SŁOWA

6. Jaką postawę Polaków wyśmiewa Taco śpiewając:
Jestem ateistą, ale niech mi dobry Pan pomoże...?
 7. Czy opisane w tekście pokolenie ma jakies ambicje? Czy myśli o przyszłości?
5. Po analizie obu tekstów na ich podstawie przechodzimy do podsumowania dyskusji o obrazach pokolenia w literaturze. Punktem wyjścia mogą być następujące pytania:
1. W obu tekstach mowa o szkole – jak ukazane jest zachowanie uczniów? Czy od kilku pokoleń coś się zmieniło?
 2. Znajdź bolączki, które trapią pokolenia ukazane w obu tekstach.
 3. Życie którego z ukazanych pokoleń wydaje Ci się trudniejsze? Odpowiedz uzasadnij.
 4. Piosenka Taco Hemingwaya opisuje młode pokolenia XXI w. Czy zgadzasz się z tym z obrazem? Czy wg Ciebie jest on prawdziwy? A może zupełnie inaczej chciałabyś / chciałbyś przedstawić generację współczesnych licealistów?
 5. Podaj inne teksty kultury, w których ukazane są kolejne generacje. W jaki sposób się o nich mówi? Pokolenie owo jest ośmieszane

czy gloryfikowane? Z czego wynika takie przedstawienie? A może znasz utwory, w których to samo pokolenie ukazane jest skrajnie różnie?

6. RAMKA ORTOGRAFICZNA

Zapis *Powstanie Warszawskie* wielkimi literami nie jest błędem, jednak poprawny ortograficznie jest zapis małymi literami, który jest podstawowy i neutralny. Dopuszcza się zapisanie tego i temu podobnych wydarzeń historycznych wielką literą w przypadku chęci dowartościowania czynu powstańczego, wyrażenia szczególnego szacunku dla jego uczestników.

W tekście Taco pojawia się natomiast błędny zapis *ZUSie. Jeśli skrótowiec się odmienia, to końcówkę fleksyjną zapisujemy małą literą i oddzielamy ją od tematu łącznikiem, np. ZUS-u, TOPR-u. Po spółgłoskach miękkich oznaczanych dwuznakami, np. si, ni skrótowce zapisujemy w następujący sposób: ZUS-ie, PAN-ie.

OPRAC. DR JAKUB PSTRĄG

ORGANIZATOR

FUNDACJA WISŁAWY SZYMBORSKIEJ

PARTNER STRATEGICZNY

FUNDACJA

PARTNERZY

